

Sammanställning av geologin kring Östra Sallerups kyrka

Ulf Sivhed 20171117

Under hösten 2017 startade en studiecirkel med syfte att klargöra om det är möjligt att inplantera rudor i de dammar, som finns i området. En fråga som ställdes då var hur markförhållanden påverkar vattennivåerna i dammarna. Av denna anledning utfördes en sammanställning av grundförhållandena i området.

Berggrunden

Berggrunden domineras av gnejs med diabasgångar. I sydvästra hörnet av området (se fig. med berggrundskarta Af 212) påträffas siluriska bergarter som slamstenar (i dagligt tal skifferar) siltstenar och sandstenar. Gränsen mellan gnejsen och "skifferarna" är förkastningsbetingad. Diabasgångar förekommer i berggrunden. Det kända jorddjupet varierar mellan berg i dagen, vid Klacks backe nordost om kyrkan, och 20 m, borrning vid gården söder om kyrkan. Större jorddjup kan förekomma.

Jordarterna

Den dominerande jordarten är en sandig morän. Denna har en relativt hög porositet, vilket innebär att vattenspegeln i dammar sjöar etc., i området, har ungefär samma nivå som grundvattenytan. Vatten har ansamlats i sänkor i moränen. Vegetationen har fått vatten och näring från grundvattnet. Kärr har bildats. Växterna i kärret har med tiden brutits ner till torv.

I Stolpes fältkarta finns tre markeringar, söder om vägen, som kan tolkas som torvobservationer. Öster om kyrkan har Stolpe angett ett sammanhängande torvtäcke, som är minst 4 fot djupt.

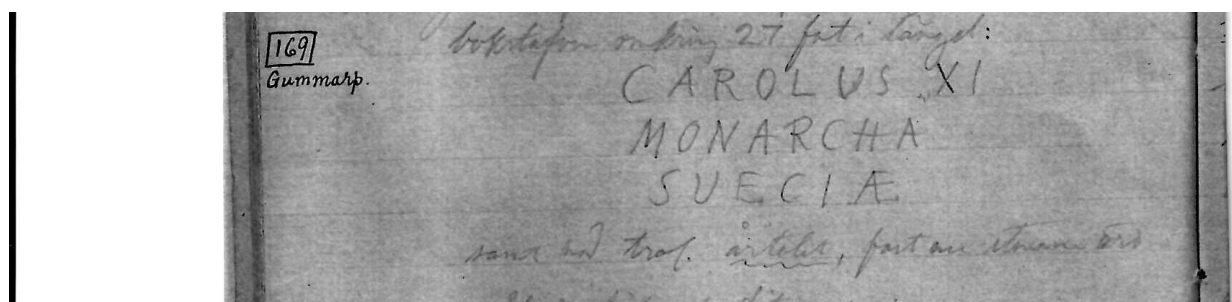
Stolpes fältdagbok

Utdrag ur M. Stolpes fältdagbok från 1871 och 1872, Bladet Öfvedskloster SGU Aa 86, tryckt 1881, sid. 12, 26 augusti 1871 eller 1872.

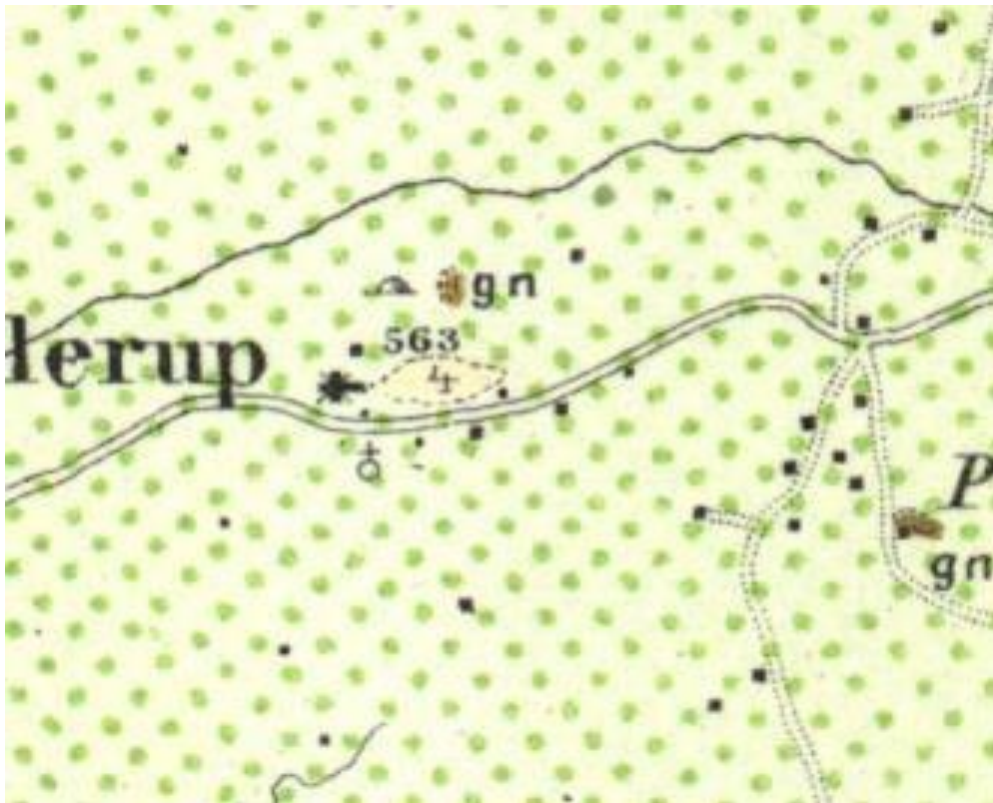
"Söder om Östra Sallerups kyrka är en lund rik på minnesmärken. I södra och sydöstra delen finns omkring 20 runda stensättningar, i sydvästra delen har en präst Jönsson på Karl den elftes tid lag ned klampsten bokstafven omkring 27 fot i längd samt med troligen årtalet fast än stenarna är rubbade hit och dit.

NÖ nära kyrkan är ättehögen omkring 13 fot hög. Röd järngnejs går i dagen åt Ö. Åt S mot vägen en liten mosse – torfven ända till 4 fot djup (1 fot = 0,29690 meter)."

Jordarten är enligt Stolpe en sandig morän, samma bedömning som i jordartskartan, SGU Ae123, från 1998.

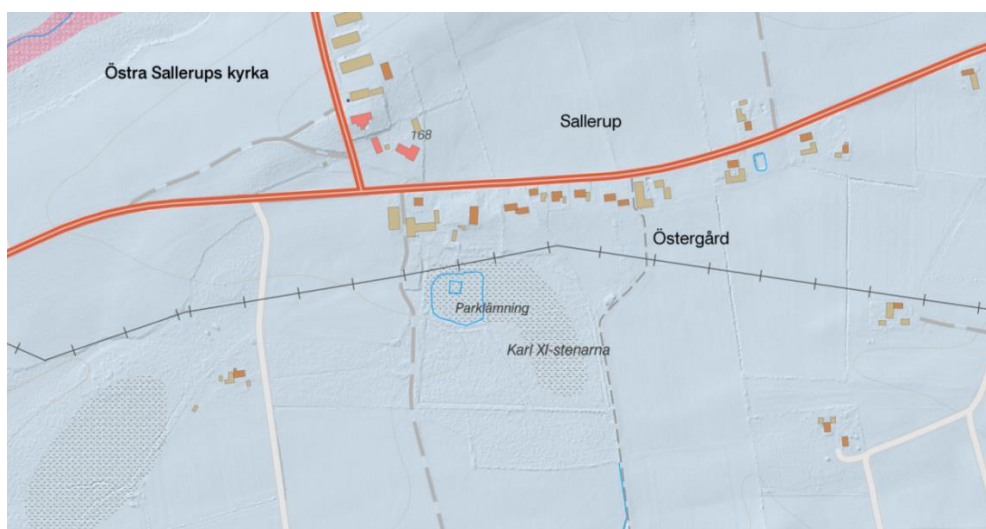
Kopia av Stolpes fältdagbok.

Kartbladet Aa 86. Grönprickigt är sandig morän. Brun markering med gn är gnejs. Ljusbrunt med 4 är torv, minst 4 fot djup.

Kartbladet Ae123. Blåaktigt är sandig morän. Röd markering är gnejs. Skärt betecknar svämsediment och brunt kärr.

SGUs kartdatabas med "terräng skuggning". Blå färg betecknar sandig morän.

Kartbladet Af212. B är borrning med djup i meter till berggrunden, brunt och orange betecknar olika typer av gnejs, +150 visar berggrundsytnans höjd över havet i meter, rödrosa linjer är diabasgångar, blågröna färger siluriska slamstenar, siltstenar, skiffrar etc. Svarta linjer med pilar (sydvästra hörnet) är förkastningar. Svart streck med kort streck på mitten (60) visar bergartens lagring.

Övriga kartor

Kartorna är hämtade från lantmäteriets databas.

Östra Sallerup bys inägor 1803.

Häradsekonomiska kartan 1910 – 1915.

Klimatvariationer de senaste 2 000 åren

Under större delen av medeltiden var klimatet kallare än i nutid. Risken för att dammar och sjöar bottefrös var stor. Rudan, som klarar nedfrysning, var då en lämplig fisk att odla. Nedan följer en summarisk sammanställning av temperaturvariationerna under de senaste 1500 åren.

Fimbulvintern

Fimbulvintern, cirka år 500 – 700, var i nordisk mytologi ett tecken på att Ragnarök obehagligen var i antågande. Termen fimbulvintern är ett namn för att beskriva det kalla klimatet i Norden under järnåldern. Klimatförändringen förorsakades troligtvis av ett förmodat vulkanutbrott år 536 e.Kr.

Medeltida värmeperioden

Den medeltida värmeperioden, var en period under medeltiden, mellan ungefär år 700 och 1300 e.Kr. då medeltemperaturen i Europa var lika hög eller högre än nuvarande medeltemperatur. Framförallt på 900-talet var det på dessa platser minst 1 °C varmare än idag. I England odlades vin. I sjön Korttajärvi (Finland) var temperaturen mellan år 980 – 1250 °C, 2 °C varmare än i nutid.

Lilla istiden

Lilla istiden, cirka år 1350 – 1860, som var den kallaste klimatperioden sedan senaste istidens slut. Den Lilla istiden var en period med betydande nedkylning under perioden år 1300 – 1900. Tre särskilt kalla perioder kan urskiljas: mitten av 1300-talet, cirka år 1570 – 1710 och cirka år 1790 – 1880.

Nutidens klimat

Mot slutet av 1800-talet börjar nutidens klimatoptimum. Glaciärisarna i Nordamerika och Europa smälter igen. Trädgränsen förskjuts åter uppåt. På samma sätt som under alla varmperioder sedan Weichsel-istidens slut för 115 000 – 11 500 år sedan. I slutet av 1900-talet lyckades man åter med vinodlingen i England.